

Какво означава млад учен?

Ирина Александър, Институт по Молекулярна Биология – БАН

Какво означава млад учен? На този въпрос може да се отговори с различни определения, които са цитирани по-долу. Доскоро дефиницията за млад учен беше, учен, който е придобил или е в процес на придобиване на образователна научна степен "доктор" и не е по-възрастен от 35 години. Според промените в Закона за насърчаване на научните изследвания от 2010г. – "млад учен" е този, който извършва научно-изследователска или научно-образователна дейност във висше училище или научна организация след придобиване на образователно-квалификационна степен "магистър", но не повече от 10 години след придобиването и. С тези промени отпадна възрастовото ограничение за млад учен. С измененията се регламентира и какво е докторант - учен, който е в процес на придобиване на образователна и научна степен "доктор", както и "постдокторант" - учен, който е станал "доктор", но не са минали повече от 5 години след придобиването на тази степен [1, 2].

Тези законови определения се модифицират в конкурсите на Фонд Научни Изследвания (ФНИ): „Млад учен” е учен, който е придобил или е в процес на придобиване на образователна научна степен "доктор" и не е по-възрастен от 35 години (За жените тази възраст се увеличава с една година за всяко дете). В проектите като членове на научния колектив участват само млади учени, които към датата на кандидастване са на възраст до 35 години. Ръководителят на проекта задължително е „доктор“ и е на възраст до 38 години.” – конкурс на ФНИ за 2011г [3].

Според горното определение учените на 36 или 39 години вече не са „млади” и не могат да участват в колективите или да бъдат ръководители на проекти. Законът за насърчаване на научните изследвания премахва възрастта, но това все още не е направено и за конкурсите на ФНИ. Определянето на пределна възрастова граница би било добре, ако един учен има всички условия за нормално кариерно развитие както в повечето западни страни. Каква е съдбата на повечето учени на 35-45, 50 години в България, те вече не са „млади”, но какви са тогава?. Колко от тях са хабилитирани? Нормално е след приключването на докторантура и постдокторантура „младият учен” да се превърне в опитен учен или хабилитиран. Но колко от наистина младите учени в България успяват да защитят докторска степен преди да са навършили 35г? Какво става когато изтече редовният срок на докторантурата? Отговорът е – нищо! Да,

**Институт за изследване
на обществата и знанието**

**Конференция "Състояние и перспективи за научните изследвания в
България", 12.06.2014 г., Гранд хотел "София", София**

нищо, защото понастоящем научният ръководител и докторантът не са задължени по никакъв начин да приключат докторантурата в срок. Следва отчисляване с право на защита, преназначаване, в някои случаи дори напускане и защитата може да се състои след N години, ако изобщо се състои. На практика се получава така, че държавта отпуска стипендии за докторанти, плаща на научните ръководители, а след това не се интересува какво става. Не се интересува дали всички академични институции предварително изготвят тригодишен подробен план за докторантурата и дали докторантите на всеки 6 месеца се отчитат за свършената работа. Хабилитираните учени получават точки за това, че имат зачислен докторант, а би трябвало за успешно защитил в срок докторант. Би трябвало хабилитираните учени да имат по-голяма ангажираност и отговорност за по-бързото израстване на младите кадри. Отскоро има опит за стимул – докторантът получава 2000лв при защита в срок. Но дали този финансов стимул дава сили на докторантите да се преборят с научния си ръководител, научния/академичния съвет и други инстанции през които трябва да минат техните жалби за проблеми възникнали при изпълнението на докторантурата? Други проблеми са: неправомерното използване на средства от проекти на млади учени от страна на техните ръководители и директори на научни звена; много често младите учени са принудени да вършат цялата работа на професорите, включително да четат техните лекции [4]; възпрепятстване посещението на конференция със средства от лично спечелен проект; проявата на желание за научна самостоятелност най-често се наказва, вместо да се поощрява.

Фиксирането на възрастта за млад учен в конкурс на ФНИ позволи хабилитиран вече учен да спечели проект от сесия за млади учени, просто защото попада в съответната възрастова граница. Този случай показва, че „млад учен“ се възприема само като възраст, а не като опитност и академична позиция. Би било по-добре в следващи сесии на фонда да се упоменава, че млади учени не са хабилитирани или в процес на хабилитиране лица.

Когато млад учен, докторант, постдокторант реши да търси правата си, отговорът в повечето случаи е персонална репресия. Вместо да бъдат дадени разумни отговори и разрешен проблемът, се предприемат действия за лична дискредитация и наказания. Разискването на поставения проблем се извършва в отсъствието на младия учен и той по никакъв начин не може да се защити пред съответната комисия. Не се търси никаква отговорност от хабилитирания учен за предизвикания проблем.

На въпроса: Какво означава млад учен? - понастоящем по-вероятният отговор е млад човек, който се бори сам с проблеми от всякакво естество, води съдебни дела,

**Институт за изследване
на общества и знанието**

Конференция "Състояние и перспективи за научните изследвания в България", 12.06.2014 г., Гранд хотел "София", София

пише жалби до наши и чужди инстанции, вместо задълбочено да изследва актуален научен проблем, да трупа опит и да се развива в определена научна област. А проблемът с ниското заплащане е друга тема за обсъждане.

Ако държавните и академични институции наистина са загрижени за професионалното и кариерно развитие на младите учени, докторанти и постдокторанти, трябва в най-скоро време да бъде намерен ефективен механизъм за оптимални условия на работа, за разумно и бързо разрешаване на възникнали проблеми.

Използвани източници:

[1] <http://lex.bg/laws/ldoc/2135472978>

[2] <http://www.mediapool.bg/otpadna-vazrastovoto-ogranichenie-za-mlad-uchen-news170913.html>

[3] <http://www.bulfund.com/2011/09/03/%D0%BD%D0%B0%D1%86%D0%B8%D0%BE%D0%BD%D0%B0%D0%BB%D0%B5%D0%BD-%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D0%BA%D1%83%D1%80%D1%81-%D0%B7%D0%B0-%D1%84%D0%B8%D0%BD%D0%B0%D0%BD%D1%81%D0%B8%D1%80%D0%B0%D0%BD%D0%B5-%D0%BD%D0%B0/>

[4] <http://akademika.bg/2011/01/%D0%B0%D1%81%D0%B8%D1%81%D1%82%D0%B5%D0%BD%D1%82%D0%B8-%D0%B8-%D0%B4%D0%BE%D0%BA%D1%82%D0%BE%D1%80%D0%B0%D0%BD%D1%82%D0%B8-%D0%B2%D1%8A%D1%80%D1%88%D0%B0%D1%82-%D1%80%D0%B0%D0%B1%D0%BE%D1%82%D0%B0/>